

Stanowisko Komitetu Biotechnologii przy Prezydium PAN w sprawie projektu ustawy „Prawo o GMO”

Uwagi Komitetu Biotechnologii przy prezydium PAN do ustawy „Prawo o organizmach genetycznie zmodyfikowanych” (projekt z 1 sierpnia 2008 r.)

Organizmy genetycznie zmodyfikowane (organizmy GM), będące przedmiotem ustawy znajdują zastosowanie w różnych dziedzinach gospodarki światowej: przemysł farmaceutyczny, produkcja substancji organicznych dla przemysłu, rolnictwo i leśnictwo, przemysł paszowy, ochrona środowiska. W niektórych z nich GMO są stosowane przez prawie czterdzieści lat, a w Polsce najdłuższy okres korzystania z ich walorów wynosi lat 5 i dotyczy przemysłu farmaceutycznego. Jesteśmy konsumentami produktów z importu: pasz, leków i systemów diagnostycznych. Firmy, które stosują technologie oparte na organizmach GM mają z tego powodu wysokie profity finansowe. W tym okresie nie zanotowano dla tych technologii kolapsów technologicznych podobnych do afery **dioksynowej** czy **BSF**. Polska jest w początkowym okresie korzystania z organizmów GM w gospodarce. Konkretnie jest to insulina ludzka firmy **BIOTON**, jedynej polskiej firmy biotechnologicznej znajdującej się na giełdzie. Zwiększenie udziału takich firm w gospodarce polskiej jest ogromnie pożądane, przemawiają za tym także będące do dyspozycji wysokiej jakości zasoby kadrowe (rocznie opuszcza mury uczelni

Adres do korespondencji

Stefan Malepszy,
Katedra Genetyki,
Hodowli i Biotechnologii
Roślin,
Szkoła Główna
Gospodarstwa Wiejskiego,
ul. Nowoursynowska 159,
02-776 Warszawa.

wyższych ok. 2000 absolwentów kierunku studiów biotechnologia). Powinno temu towarzyszyć rozwijanie potencjału badawczego i produkcyjnego.

Ustawa ma cztery podstawowe mankamenty: 1. Jest wysoce nieprzyjazna dla postępu naukowego i technologicznego w zakresie biogospodarki; 2. Rozwija biurokrację i negatywne skutki z nią związane; 3. Sprzyja budowaniu w społeczeństwie nieufności wobec nowych technologii; 4. Zwiększa niepotrzebnie koszty badań i wdrożeń oraz produkcji przemysłowej [w warunkach zamkniętych] i rolniczej [w otwartym środowisku]; 5. Koncepcja „stref wolnych od GMO” jest sprzeczna z legislacją UE, jak i ze stanem wiedzy. Czyni to głównie poprzez mechaniczne przyjęcie, że organizmy genetycznie zmodyfikowane i technologie na nich oparte są jednorodnym i groźnym czynnikiem sprawczym wobec którego, z jednakowym uzasadnieniem, należy zastosować określone rygory. Tymczasem są to sprawy o wybitnej heterogenności i dobra legislacja powinna je skutecznie odróżniać. Przy okazji tworzenia tej ustawy należałoby także dokonać analizy funkcjonowania dotychczas obowiązującej i dokonać odpowiednich korekt. Jedną z naszych obserwacji jest ogromna trudność w dotrzymywaniu urzędowych terminów ze strony resortu środowiska, tymczasem ustawa niniejsza zwielokrotnia obowiązki urzędu.

Organizmy GM są stałym elementem badań i dydaktyki z obszaru współczesnej biologii w szkolnictwie wyższym, a szczególnie tej jej części, która zajmuje się procesami molekularnymi. Obecne technologie klonowania i ustalania funkcji genów organizmów wyższych polegają na dokonywaniu różnorodnych modyfikacji genetycznych – można powiedzieć polegają na permanentnym modyfikowaniu DNA i tworzeniu organizmów GM. Działalność związana z GMO nie służy zatem wyłącznie tworzeniu technologii, mało tego, ten kierunek stanowi obecnie najmniejszy fragment aktywności. **Natomiast zasadnicza część badań z wykorzystaniem organizmów GM ma charakter poznawczy, jest prowadzona głównie na organizmach modelowych i jest uznawana za najbardziej kreatywną naukowo oraz technologicznie.** W sferze bezpośrednio związanej z przedmiotem ustawa dokonuje regulacji rozróżniając: mikroorganizmy GM i organizmy GM inne niż mikroorganizmy GM; prowadzenie zakładów inżynierii genetycznej; zamknięte użycie obu ww. grup organizmów GM; zamierzone uwolnienie organizmów GM w celach doświadczalnych; wprowadzenie do obrotu organizmów GM jako produktów i w produktach oraz prowadzenie upraw roślin GM. Ustawa ustanawia instytucję zakładów inżynierii genetycznej jako jedynych miejsc, gdzie będzie można tworzyć GMO oraz prowadzić z ich udziałem prace naukowe i badawczo-rozwojowe. Nie definiuje wymagań szczegółowych, albowiem zostaną one sformułowane w aktach wykonawczych. Ustanawia także kilka ksiąg rejestru dla różnych faz badań, także nie precyzując szczegółów. Należy w tym miejscu podkreślić, że w Polsce mikroorganizmy GM są tworzone od lat 20, a organizmy wyższe od 10. Ustawa wprowadza wymóg występowania do ministra środowiska z pokaźną dokumentacją szczegółową na uzyskanie zgody na prowadzenie takich prac. **Będzie to oznaczało rejestrację wszystkich laboratoriów biologii molekularnej i obarczenie ich nie tylko jednorazowym uzy-**

skaniem zgody na prowadzenie prac rutynowych, ale także czynnościami dodatkowymi, jak – odnawianie zgody, prowadzenie rejestrów i wiele innych. W celu ochrony tej podstawowej działalności przed zalewem biurokracji proponujemy ograniczenie wymogów wobec I kategorii zagrożenia zamkniętego użycia mikroorganizmów GM i organizmów GM innych aniżeli mikroorganizmy (art. 31, p.1, str. 17), do jednorazowego zgłoszenia. Wtedy w tej kategorii nie byłyby konieczne następujące czynności – powiadamianie ministra o rozpoczęciu i zakończeniu użycia, wszystkie punkty art. 40, str. 20-21; dokonywanie weryfikacji środków bezpieczeństwa co 2 lata art. 52, p.1, str. 25; cały art. 60; dostarczanie danych do Rejestru Zamkniętego Użycia Organizmów GM); przechowywanie informacji przez 5 lat. Proponujemy też obniżyć poziom wymagań, np. dokonywać notyfikacji, a nie wnioskować o zgodę. Należy także odstąpić od zabezpieczania roszczeń w przypadku zamkniętego użycia (par. 20, p. 2-6; str. 22). Jest to bowiem sfera badań naukowych i powinno się dla niej stosować identyczne rozwiązania jak w przypadku zagrożeń w badaniach innego typu, nie opartych na GMO.

Projekt ustawy „Prawo o organizmach genetycznie zmodyfikowanych” jest bardzo restrykcyjny i nadaje organom kontrolnym państwa, jak i urzędnikom, bardzo wiele uprawnień w zakresie ograniczania prowadzenia prac z GMO. Za bezprecedensowe należy uznać wymagania dotyczące przestrzegania reguł produkcji z udziałem roślin GM, obarczające zainteresowanych ogromem obowiązków (mają one charakter dyskryminujący – naruszając równość podmiotów w gospodarce) oraz tworzenie stref wolnych od GMO.

Należy zwrócić uwagę na jeszcze jeden ważny element związany z tą ustawą. Otóż Polska może chcieć chronić swoją produkcję żywności przed etykietą modyfikacji genetycznych, natomiast **bez modyfikacji genetycznych nie będziemy w stanie podjąć skutecznych rozwiązań w zakresie nowych surowców, surowców odnawialnych i bioenergii. A te właśnie dziedziny należą do priorytetów badawczych ustanowionych przez nasz rząd.** Ustawa powinna odpowiednio i wyraźnie odróżniać żywność od pozostałych dóbr.

Koszty związane z bezpośrednim wprowadzeniem ustawy zostały podane i są one znaczne. Natomiast kosztami na pewno wyższymi (których nie da się w tej chwili określić dokładniej, ponieważ nieznane pozostają przepisy wykonawcze, które zadecydują o wielkości tych kosztów) będą te, które zapłacą najwyższej klasy specjaliści z dziedziny nauk biologicznych i biotechnologii wypełniając stopy dokumentów wywołanych przez ustawę i zwiększając wyposażenie techniczne dla sprostania statusowi zakładu inżynierii genetycznej. Ceną będzie zmniejszenie potencjału badawczego zaangażowanego w badania z zakresu nauk biologicznych i biotechnologii oraz zmniejszenie prawdopodobieństwa sukcesu polskiej nauki w kilku priorytetowych obszarach badań.

Niektóre sformułowania użyte w ustawie są nieprecyzyjne i/lub nieadekwatne do stanu wiedzy. Zwracamy uwagę na następujące: 1. W art. 4, p.12 użyto sformułowania „naturalnej rekombinacji”. Otóż nie ma rekombinacji naturalnej i jakiejś innej,

natomiast warunki, w jakich zachodzi, mogą być naturalne lub sztuczne. W punkcie tym jest jeszcze inna nieścisłość, a mianowicie (...) „został zmieniony w sposób nie zachodzący w warunkach naturalnych”. Sposób zachodzenia rekombinacji DNA jest zawsze taki sam i w tym przypadku chodzi ponownie o warunki. Biorąc powyższe pod uwagę brzmienie tego punktu powinno być następujące (...) „należy przez to rozumieć mikroorganizm w którym materiał genetyczny został zmieniony w warunkach sztucznych, a nie naturalnych, w szczególności przy zastosowaniu”; 2. Proponuje się, aby w rozdziale 2 „Przepisy wstępne” art. 6 uzupełnić o zapis, który powinien być ujęty w p. 2 i brzmieć „Klonowanie zarodkowe i somatyczne zwierząt”; 3. Należy wyjaśnić, co oznacza termin „system nośnika” użyty w art. 101 p. 2, albowiem nie widnieje on w art. 4 (prawdopodobnie chodzi o wektor?); 4. Zakwalifikowanie „technik łączenia komórek (w tym fuzji protoplastów) lub technik hybrydyzacji” (art. 4 p. 12c) pod rygory ustawy nie znajduje uzasadnienia wobec danych eksperymentalnych. Niepotrzebnie będzie to ograniczać możliwości postępu biologicznego w rolnictwie; 5. Art. 41.2, p.2.3.4 (str. 22) decyduje o wyznaczaniu depozytu na poczet potencjalnych roszczeń, co jest niedopuszczalnym precedensem dotyczącym badań naukowych, niemożliwe będzie także rzetelne określenie wysokości takiego roszczenia; 6. Art. 37.1 (str. 19) – paragraf ten nie jest realistyczny. Z wyznaczeniem 7-dniowego terminu powiadamiania ministra o zamkniętym użyciu GMO nawet najniższej kategorii zagrożenia. Dotychczas służby ministerstwa nie były w stanie w żadnej sprawie reagować na czas. Będzie to oznaczało konieczność ciągłego pisania podań o możliwość wykonania najprostszych doświadczeń.

Pragnę również poinformować, że Komitet Biotechnologii podziela uwagi wystosowane wobec projektu tej ustawy przez Polską Federację Biotechnologii.

prof. dr hab. Stefan Malepszy
przewodniczący Komitetu Biotechnologii przy Prezydium PAN,
Członek Korespondent PAN